

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

Науково-практичний журнал

Випуск 10

Одеса
2016

УДК 327.2(470+477+57).001.73/76

Т. В. Розова

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософіїНаціонального університету «Одеська юридична академія»,
академік Академії наук вищої школи України

В. В. Гайтан

кандидат політичних наук,

головний спеціаліст відділу зовнішньоекономічної діяльності

Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку
Вінницької облдержадміністрації

ПОСТРАДЯНСЬКИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР У ФОРМАТІ ДІАЛОГУ З ПРОВІДНИМИ АКТОРАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. У сучасному осягненні процесів, що відбуваються на пострадянському соціальному просторі, велику роль відіграє філософія політики, яка на новому рівні рефлексії оцінює антропологічні, цивілізаційні й культурні ризики глобалізаційних процесів. Сьогодні трансформація культурно-історичного потенціалу пострадянського соціального простору часто пов'язується лише з так званним транзитом – переносом західних моделей розвитку, ідеологій, політичних механізмів регулювання в посткомуністичний простір, що, на нашу думку, не завжди є виправданим і результативним.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці пострадянського соціального простору присвячено досить значний об'єм праць геополітичного, економічного й соціокультурного вимірів, а також робіт із філософії політики посткомунізму. Освоєнню проблеми трансформації українського соціуму присвячено розвідки В. Андрущенка, К. Вітмана, Є. Головахи, І. Ковалю, Л. Кормич, І. Кресіної, М. Польового, Т. Розової, М. Розумного, М. Степка, А. Силенко, О. Шевчука, Д. Яковлева та інших українських дослідників. У студіях західних теоретиків актуальними є проблеми євроінтеграції України та проблематика глобалізаційного контексту інтегративних процесів загалом, що розглядається в роботах З. Бжезинського, Б. Колер-Кох, Дж. Едера, Г. Воллеса, М. Яхтенфукса, Д. Хелда, Д. Гольдблатта, Е. МакГрю, Д. Перратона та інших авторів.

Проте пострадянський соціальний простір у форматі діалогу з провідними акторами глобалізації недостатньо висвітлений саме в контексті філософії політики. З огляду на це окреслена проблема є актуальною.

Метою статті є визначення діалогічних процесів із провідними акторами глобалізації, що впливають на модифікацію потенціалу пострадянського соціального простору в контексті проблем глобального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відразу зазначимо, що *методологічно* категорію «діалог» розглядаємо в контексті досліджень із філософії політики та політичної антропології. Це рефрен більш широкої проблеми з антропології, проблеми діалогу різних акторів артикуляції сенсів людства в просторі культури. Це не лише переговори, а й увесь комплекс юридичних протокольних акцій. Це орієнтований на тенденції розвитку експліцитний та імпліцитний вимір співвідношень акторів глобалізаційних процесів, якими виступають Північна Америка, Європейський Союз (далі – ЄС), Азіатсько-Тихоокеанський регіон, пострадянські країни, які тією чи іншою мірою здійснюють формальні й неформальні стосунки. Їх усі можна визначити в контексті інтегральної моделі філософії політики як діалог, тобто орієнтацію на Іншого, бачення стратегій, які проводять інші актори. Усе це певною мірою можна визначити як ту цілісність, яка у філософських, культурологічних, а також семіотичних дослідженнях визначається як діалог чи полілог [1, с. 119]. Уперше цю категорію визначили як пріоритетну М. Бахтін, М. Бубер [2, с. 34]. Потім вона стає широко вживаною в працях В. Віблера та всієї семіотичної школи. Здається, що діалог і

формат діалогів – це та складна реальність, яка в контексті рефлексії над соціально-політичними відносинами, у контексті теоретичного простору осмислення всіх можливих і неможливих співвідношень акторів глобальних ініціатив, а також як своєрідна синтетична реальність поєднує в собі формати практичної політології, політичної антропології, культурології, філософії політики, водночас визначаючись як вектор, що є пріоритетним. Це певна визначеність тих стратегій, які презентуються як формат обговорення проблем країни – учасника діалогу.

Так, З. Бжезинський відстоює позицію діалогу як принцип «обмеженої сили» в межах так званого світового панування або лідерства [3]. Якщо за цими реаліями стоїть перспектива, яка свідчить про інституційні відносини з НАТО та з іншими країнами, то це один діалог. Якщо ж ця перспектива не визначається, вона може носити неформальні стосунки, які вже не мають інституційних наслідків проведення діалогу. З. Бжезинський пише: «Глобалізація заповнила основний пробіл у новому статусі Америки як єдиної світової наддержави. Міжнародна сила в її політичному й економічному вимірах (навіть коли вона концентрується в одній конкретній національній державі) потребує соціальної легітимності. Ця легітимність необхідна як керівній, так і підлеглий сторонам. Перші прагнуть визнання, тому що воно дає їм почуття ієрархії, відчуття місії й моральну силу для досягнення власних цілей і захисту своїх інтересів. Іншим це необхідно для виправдання своєї підпорядкованості, для полегшення пристосування до цього статусу та перебування в ньому. Доктринальна легітимність знижує витрати на здійснення влади, приглушує протест із боку тих, хто є об'єктом цієї влади. У такому сенсі глобалізація – природна доктрина глобальної гегемонії. <...> Як у політичній риторичі, так і в практичних діях Сполученим Штатам варто менше ставитись до глобалізації як до чогось священного та більше як до можливості поліпшення умов життя людей. Це пом'якшить сучасний ідеологічний стан ставлення Америки до глобалізації. Прагнення до відкритості ринків і зниження торгових бар'єрів має бути не самою ціллю, а засобом поліпшення економічного становища у світі. Свобода торгівлі, мобільність капіталу залишаються керівними принципами, проте їх не варто безоглядно застосовувати до всіх, без огляду на місцеві політичні, економічні, соціальні та інституційні обмеження» [3, с. 129, 142].

Тобто це та доктрина, яка визначається в межах, які можна також не камуфлювати під глобалістику. Ця доктрина – суть лідерства, сили, гегемонії, коли будь-який діалог визначається як диктат сили, а цей диктат тією чи іншою мірою визначає поведінку всіх інших акторів цього процесу як тих, які наздоганяють лідера. Так, залишається лише одна методика цього діалогу – спосіб здоганяти.

Система, яку пропонує ЄС, визначається плюралізмом. Так, М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох пишуть: «Суттєво відрізняється від формулювання політики картина політичного процесу розподілу влади. Не лише боротьба за владу в країнах-членах, а й політична боротьба за ключові посади в

ЄС відбувається сьогодні винятково на рівні країн-членів. Попри стійке посилення гомогенності політичних груп Європарламенту, навіть під час виборів депутатів Європарламенту не відбувається створення загальноєвропейського поля політичної боротьби. Роздрібненість на національні політичні середовища ще чіткіше проявляється під час вибору членів інших важливих органів ЄС, а саме комісарів, членів Європейського Центробанку, а також інших органів. Не лише щодо розподілу влади, а й щодо її здійснення загальноєвропейський вимір залишається маргінальним. Зміни партійно-політичного складу Європарламенту здійснюють незначний вплив на результати політики, а вагомі політичні дебати відбуваються переважно в межах країн-членів. Загальноєвропейська громадськість є фрагментарною та короткоживучою» [6, с. 15].

Отже, варто зазначити, що ЄС прагне перетворитись на своєрідні Сполучені Штати Європи. Він приховує ці амбіції, проте вся політика й усі дії союзу орієнтуються на розширення присутності ЄС у Європі, тобто на залучення нових членів, орієнтує на те, що сам по собі механізм прийняття рішень є достатньо структурованим. Включення в цю спільноту диктує саму стратегію сталого розвитку й потребу відповідати стандартам демократії, лібералізму та іншим вимогам європейських цінностей.

У гармонію силової динаміки зазвичай розбрат вносить позиція Китаю, Індії та інших країн (Індонезії, країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону). Саме вони ставлять інші проблеми, провокують зовсім іншу динаміку й зовсім інший підхід, орієнтований не на європоцентризм, або атлантизм, а на цінності всіх інших акторів, тобто на неєвропейський тип розвитку.

Так, радикальна індустріалізація Азії й перетворення Китаю на своєрідну надкорпорацію приводять до того, що виникає досить багато питань щодо цього феномена. Він залишається непізнаним об'єктом глобалізації. Тобто глобалізація, з одного боку, зумовлює існування єдиного актора, який протистоїть іншим радикально й рішуче, а всі інші сприймають його пріоритети. Проте діалог здійснюється не за сценарієм, який визначається в межах моністичної системи, орієнтованої на здоганяючий розвиток і вестернізацію, переймання цінностей, що диктуються акторами глобалізаційного впливу. Тобто виникають форми незахідної глобалізації, що радикально відрізняються від американської політичної культури зокрема та масової культури загалом. Вестернізація цінностей культури й розширення голлівудського впливу на культуру інших країн стає не найкращою формою транзиту. Хоча вестернізація відбувається, вона певною мірою не свідчить про те, що радикально змінює ідентичності тих країн, які вступають у глобальні відносини.

Так, можна стверджувати, що такі країни, які офіційно визначають атеїзм як провідну ідеологію (наприклад, Китай), тією чи іншою мірою несуть у собі ту національну культуру, яка має свої явно визначені релігійні епіцентри. Індія має Бангалор – місце, що визначається як своєрідна американська «Кремнієва долина», яка утворює комп'ютери та певною мірою стає засадою своєрідного образу інноваційних технологій. Водночас спостерігається значний вплив християнської культури, християнської релігії, яка визначає свої цінності як конфронтаційні тим цінностям, що характеризуються індивідуалізмом і лібералізмом. Тобто колективізм, соборність як релігійна реальність гуртування людей певною мірою формується як антитеза глобалізації. Отже, виникає ситуація, за якої сам процес глобалізації приводить до того, що виникає не одна система капіталізму, а багато різних систем, не одна система модернізації (наздоганяючого або сталого розвитку), а різна системна цілісність модернізаційних процесів, а також множина проектів незахідної глобалізації, які відрізняються від західної культури, створюючи таким чином особливу національну ситуацію глобальної економіки, глобалізації культури, а водночас своє місце у світовому глобалізаційному процесі.

Діалог провідних акторів глобалізації здійснюється на підставі певних теоретичних схем, які визначаються стратегічними напрямками, які характеризують сьогодення. Ідея сталого розвитку виникла ще в 1970–1980-х рр. у надрах Римського клубу. І ця ідея завдяки її розповсюдженню визначається в різному просторі, насамперед через всесвітні конференції ООН із навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро, які відбулись у 1990-х рр. Це своєрідна проблема екології, яка відбивається в Кіотському протоколі, спрямованому на обмеження впливу людського фактора на природу, а також на планетарний простір екологічного майбутнього. Так, ми бачимо, що сталий розвиток стосується лише країн, обмежених у своєму розвитку, тобто тих, хто здоганяє провідних акторів. Саме при цьому накладаються на них екологічні та інші табу й норми, проте цей сталий розвиток не торкається «золотого мільярду» тих країн, які є лідерами в глобалізаційних процесах. Тому спостерігаються, з одного боку, широкі декларації щодо лібералізму й демократії, а з іншого – антиекологізм і монолізм замість діалогу та явний вплив сили. Звичайно, це накладає неабиякий відбиток на глобалізацію як фактор швидше вимушений, ніж гармонійно існуючий у сучасному світі.

Метаекологічна проблематика визначається як надзвичайно гострий рух сучасного громадянського суспільства, планетарного суспільства, яке накладає екологічні нормативи й формати на виробництво, політику, професійні корпоративні інтереси, споживацькі зацікавленості, а також на конформістські доміанти розвитку, що виконують ті або інші життєві ціннісні орієнтації. Здається, що саме з розпадом комунізму, який відбувся де-факто та де-юре, суспільство вступило в новий етап реагування на позицію Іншого. Це той феномен, який З. Бжезинський визначає як урахування позиції слабкого [3]. Це орієнтація не лише на маргіналії глобалізаційних процесів, а й на іншу стратегію, яка має не винятково експансіоністську ідеологію та позицію впливовості й силової активності.

Якщо поглянути на альтернативи, які визначають незахідний глобалізаційний вимір та інший тип глобалізації, пов'язаний з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном, то при цьому виникають дві цікаві диспозиції: китайський експансіонізм і швидке зростання його індустріальних можливостей та різкий стрибок японського впливу після військового періоду, коли Японія з милітаристської держави перетворилась на надзвичайно потужний регіон глобалізаційних впливів. Отже, розуміння іншого шляху розвитку й намагання все визначити з позиції екстенсивної динаміки так званого сталого розвитку певною мірою є архаїзмом, що належить 1970-м рр., свідчить про недооцінку особливих регіональних форматів і модулів глобалізаційних процесів, які відбуваються саме в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Серед засад європейських глобалізаційних цінностей, які впроваджуються та стають головними моделями будь-яких ініціатив глобалізацій, визначаються вестфальська система, що характеризується пріоритетом національної держави, та філадельфійська система, яка визначає демократію як світовий інститут, що є одним із головних кроків щодо існування сучасної спільноти, а також глобалізації. Можна стверджувати, що ці реалії певною мірою формують той процес вестернізації, який має бути визначений як попередня платформа для подальшого глобалізаційного будівництва національної держави. Без попередньої вестернізації як засвоєння цих принципів розбудова національної держави не відбувається. Так, опір, який здійснює іслам, стає альтернативою глобалізації. Це знову доводить, що інші країни мають свій шанс, мають можливість свого особливого шляху розвитку, який не обов'язково приймає радикальні цінності західної цивілізації.

Глобалізація вирізняється неоднозначністю, нерівномірністю, більше того, вона веде до несправедливості, як переважно доводять французькі соціологи, які вказують, що головна цінність, яку здійснює глобалізація, – це роз-

шарування на stratі та розподіл на бідних і багатих, хоча він відбувався й раніше. Отже, ідея вічного миру, яку свого часу І. Кант намагався визначити як одну з модерних і головних формуючих думок, все-таки свідчить про намагання здійснити справедливе, мирне й гармонійне суспільство, яке потребує різних підходів, потребує бачення іншого, а також потребує діалогу, а не монологу [4]. Не розсіювання й нівелювання своїх цінностей як загальнолюдських, а консенсус є пріоритетом сьогодення. Не атлантизм, європоцентризм, а, навпаки, бачення іншого як співучасника одного загального світового діалогу в одному загальному світі, де саме універсум, всесвіт є головним актором глобалізаційних процесів, свідчить про антиглобалістські тенденції, про іншу тенденцію, яку можна визначити як альтерглобалістські рухи. Тобто це той же глобалізм, який, проте, відрізняється від атлантичного й західного за своїми моделями розвитку.

США та ЄС можна визначити як центри з потужними інноваційними технологіями, головним продуктом яких є інтелектуальна власність, що продукується на периферії. На периферії розбудовуються потужні виробничі комплекси, що позбавляють країни від екологічних проблем, адже з периферії перекачуються енергетичні ресурси. Ця одназначна схема спрацьовує надзвичайно жорстко, вона свідчить про те, що всі ті країни, які виконують роль акторів глобалізації або вимушені наздоганяти лідерів, маргіналізуються, більше того, умовно й умисно переструктуровуються. Туди переносяться застарілі технології, ці країни консервуються саме в цій ролі наздоганяючого актора глобалізації.

Отже, сталий розвиток визначається як певна консервація й локалізація технологій на периферії, що визначається досить стабільним феноменом технологічної інфраструктури, яка могла б бути більш активною, проте вимушено стримується. Адже нічого подібного ми не можемо побачити в Китаї. При цьому виникає ситуація, коли селекцію й фактичну адаптацію здійснює сам актор, він здійснює важливу діалогічну константу відбору потрібних йому технологічних інновацій, на які він звертає увагу як на пріоритетні. З огляду на те, що Китай має величезні територіальні площі й багато місць для здійснення інноваційних технологій, величезні трудові ресурси, а також достатньо патріотично налаштований електорат, у ньому здійснюється реальність «адаптивної глобалізації», що відрізняється як альтерглобалістський проект від центральної моделі, яку здійснюють США та ЄС.

Рефлексивні механізми осмислення сучасного стану глобальних відносин, діалогу в контексті акторів глобалізації, відштовхуючись від економічних реалій, радикально починають критикувати експансіонізм західного впливу саме в плані осмислення пріоритетів глобалістських відносин. Та наївна онтологізація, коли економічний суб'єкт дії як теоретичний конструкт виявляється справжнім дієвим фактором і діючим економічним механізмом, заступає місце визначенню суб'єкта економічного простору, який має свої національні характеристики, свої потреби. Так, він має бути задоволений не лише у своїх економічних, а й у соціокультурних вимогах. Виникає проблема «третього шляху», який поєднує індивідуалізм і колективізм. Колективізм може бути різного гатунку: як комуністичним, соціалістичним, так і християнським, релігійним або суто місцевим, позбавленим комуністичних і певних інших колективістських ідеологій, орієнтованим на патріархальний устрій та на нерозвинений соціум, який відштовхує й заперечує європейський індивідуалізм і цінності неолібералізму. Прищепити їх не завжди вдається, та й не завжди потрібно. Необхідно, щоб цінності європейського лібералізму існували поруч із цінностями колективізму тих країн, які стають діалогізуєчими акторами в контексті глобалістських тенденцій.

В. Федотова, В. Колпаков та Н. Федотова стверджують: «Водночас є очевидними кроки до глобалізації в економіці та інформаційних взаємовпливах країн нового капіта-

лізму (Росії, Південній Кореї, Індії, Індонезії, Бразилії) або країн нового індустріалізму, що здійснюються в соціалістичній формі за наявності ринку (В'єтнаму, Китаю), які ми звемо господарською демократією, що не заважає їм сьогодні мати сильну державну владу й суверенність, упевненість у непохитності вестфальської системи. Стріла часу, що виносить людство на шлях прогресу, сьогодні згортається в цикл: людство знаходиться в початку модерну для незахідних країн, у новому Новому часі для них, і західний капіталізм стає одним з існуючих капіталізмів, міцним, проте не менш своєрідним, ніж інші. Він перестає бути зразком для всіх інших, окрім економічного сенсу. Це відбувається тому, що сам Захід змінюється, а також тому, що глобальний капіталізм включає майже весь світ, різноманітно й нерівномірно розвинені суспільства. Захід сьогодні готовий до функціонування своїх капіталів у країнах чужої культури, квазідемократій, квазіриночних відносин, будучи не в стані покликати всіх до зміни соціальної культурної політичної реальності за своїм взірцем» [5, с. 512]. Наведене доводить, що автохтонність розвитку, тобто особливості та орієнтація на національні традиції, уже стає взірцем і тією необхідною реальністю, яка відрізняється від так званого сталого розвитку як суто європейської моделі нав'язування темпу існування й темпу розвитку тим чи іншим країнам країною-лідером. Важливо зазначити, що якщо раніше капіталізм просто примушував ті чи інші країни змінюватись, то зараз усі інші країни починають примушувати змінюватись сам капіталізм, що підтверджує багато прикладів (зокрема, останні події, пов'язані з інформаційним полем і його використанням). Самі по собі демократія та ідеологія лібералізму не гарантують гармонію тих відносин, які мають людське обличчя, проте є тим формальним механізмом, який може використовуватись із будь-яким ступенем релевантності й вірогідності.

Отже, сутність полягає в тому, що діалог – не проста реальність, особливо в політичному процесі, він не зводиться до прямих переговорів, визначається як релевантність рефлексивних систем щодо процесів взаємодії. Тобто це система оцінки, інтерпретації, моніторингу, а також теоретичних експлікацій процесів, що відбуваються. Діалог є також тим інформаційним полем, у якому всі суб'єкти різних дискурсів (а їх багато) існують в одному полі вибору, адже селекцію цього поля може здійснити навіть один окремих індивід.

Сучасні аналітики В. Федотова, В. Колпаков та Н. Федотова влучно вказують: «Неолібералізм здійснив багато помилок, проте найголовніша помилка – упевненість, що рекультуризація наздоганяючої моделі модернізації є привабливою для всіх країн. Так, щодо перспектив розвитку Китаю існують різні прогнози, як оптимістичні, так і песимістичні. Адже ці прогнози сьогодні можливі також щодо будь-якої іншої країни. Загалом світовий розвиток набуває рис нелінійності й непередбачуваності. У чому глибинні причини успішного розвитку Китаю? Чи існувала в Радянського Союзу можливість піти шляхом китайських реформ? Що в сучасних умовах являє собою (у теоретичному плані) саме розуміння модернізації прогресу? І причому тут лібералізм, якщо мова йде про Китай?» [5, с. 513]. Це надзвичайно цікава низка риторичних питань. Багато теоретиків, які обговорюють питання щодо китайського шляху розвитку для пострадянського простору, презентують екстраполяційні моделі. Яким є більш вдалий проект розпаду чи еволюції колишнього СРСР? Однак багато думок дослідників зводяться до такого: щоб здійснити китайські реформи, потрібно щонайменше бути китайцями. Не могли країни колишнього СРСР прийняти китайську уніфіковану модель, і площа Тяньаньмень, яка була переддією «китайського дива», чітко свідчить про те, що жертву було принесено. Без цієї жертви жорсткий курс на однопартиїстність, на уніфікацію проведення реформ не міг би здійснитись.

Цікавим є документ національного розвідувального управління США «Світ – 2020», у якому доводиться, що Ки-

тай та Індія, а також, можливо, Бразилія й Індонезія здатні в майбутньому усунути такі категорії, як Схід і Захід, Північ і Південь [5, с. 513]. Тобто відбувається певна біфуркація, стрибок до іншої якості, до переосмислення головних універсалій, а також детермінант так званого сталого розвитку, який уже не зовсім сталий, а не передбачений у своїх трансформаціях суто регіонального й локального характеру.

Отже, театралогія політики, коли прогноз розглядається як сценарій, а сценарний план – як своєрідна матриця чи формульний заданий коридор розвитку, зазвичай обставляється рефлексивно як теоретична модель. Ця теоретична модель може бути орієнтованою або на соціологію, економіку, культуру, або на філософську рефлексію. Переважають соціологічні чи економічні моделі, проте смітовський натуральний економічний вимір людини зазвичай уже нікого не задовольняє. Соціологічні моделі вражають своєю розбіжністю та своїми різними інтерпретаціями людини в сучасному глобальному світі.

Таким чином, прогнози щодо розвитку Китаю в ХХІ ст. є неоднозначними. Вважають, що Китай за умови такого швидкого й екстенсивного розвитку все більше вимагатиме енергоресурсів, і в такому разі стане загрозою для США й розвинених країн. Далі сама категорія «сталий розвиток» щодо Китаю виглядає явно неадекватною, певним евфемізмом. Зрозуміло, що Китай не розвивається, якщо в нього немає нічого схожого на демократію або існує так звана господарська демократія, ринок, який цілком регулюється. Тобто всі ті категорії, які прищеплюються у вигляді вестернізації, у ньому працюють у надзвичайно редукованому селективному просторі. Однак цей простір примушує поважати себе, більше того, він розглядається як своєрідна детермінанта, якщо не головна скрипка одного з акторів глобалізаційних процесів.

Так, китайську модель не варто ідеалізувати: такі події, як засудження колишнього міністра транспорту до смертної кари, що тут же замінюється на одвічне ув'язнення, свідчить про те, що корупція в Китаї існує, до того ж неабияка. Однак головною є орієнтація, що бюрократична верхівка орієнтується не на власне збагачення, а на здійснення інтересів країни, розвитку країни, що зазвичай є тим ідеологічним стрижнем, який пов'язується з комуністичною ідеологією.

Отже, мімікрує та складно трансформується сама комуністична ідеологія. По-перше, керівництво й члени комуністичної партії починають брати участь у бізнесі, вони не бідні люди; по-друге, ідеологія стає більш відкритою, є широкий критичний простір, проте висхідні засади ідеології є табу, які не підлягають навіть обговоренню. Це соціалістичний вибір розвитку країни, керівна роль комуністичної партії, марксизму, лєнінізму, а також ідей Мао Цзедуна, хоча вони відразу ж замінюються ідеями Ден Сяо Піна, демократичною диктатурою народу на відміну від диктатури пролетаріату. Це дуже важлива деформація. Народ – широка категорія, яка охоплює всі верстви населення, а не лише пролетаріат. Тобто марксистська теза, яку намагаються трансформувати новітні неомарксистичні, у Китаї вже реалізується. Фактично ми бачимо зовсім іншу ідеологію, яку важко назвати комуністичною, проте назвати її капіталістичною також не можна. Ця проміжна стадія, цей «транзит» зазвичай є екстравагантним із позиції його дискурсивних можливостей, проте відповідає тому традиціоналізму, у якому вихована китайська культура в цілому. Фактично це альтерглобалістський проєкт.

Висновки. Таким чином, альтерглобалістські проєкти, у яких глобалізація здійснюється не за західним сценарієм, а за азійським, свідчать про те, що виникає ще одна ніша, яка в контексті мультикультуралізму показує новітні можливості трансформації країн, і сам розподіл на перші, другі, треті країни також виглядає вже неадекватно. Такі треті країни, як Росія, Китай, певною мірою змінюють свій статус, їх уже можна визначати як другі країни, проте всі ці рейтинги знов-таки формуються саме в межах економічних показників. Не економічні, а синте-

тичні, культурно-антропологічні показники, які визначають цілісність культури, економіки та загалом те, що характеризує якість життя людей, має давати країні той чи інший рейтинг або місцезположення в рейтинговій таблиці співвідношення з іншими країнами. Однак таких показників поки що немає, тому домінує той же натуралізований економічний підхід, за якого економічні показники виглядають онтологічними предикатами економічного розвитку країн, що фактично спрощує ситуацію та легко презентує ту чи іншу модель, у цьому випадку раціональність європейського типу. Постає питання про те, чи можна знайти щось на кшталт китайської класифікації для пояснення сучасних відносин країн? Це виглядало б надзвичайно екзотично, проте знову неадекватно для визначення того діалогу, який формується саме на рівні економічних відносин, на рівні відносин між країнами першого, другого, третього й четвертого рівнів. Важливо, що в усіх цих транзитологічних схемах і формулах рейтингових відзнак не враховується саме персональна здатність культури здійснювати той чи інший продукт.

Отже, ми потрапляємо в ту ж низку транзитологічної схематики порівнювання, коли багато чого недооцінюється. Під сумнів ставиться сама категорія прогресу. Це свідчить про те, що прогрес як категорія, опрацьована ще в ХVІІ ст., у добу Просвітництва, або класичного типу модерну, вививається з аналізу бачення антиглобалізаційних процесів. Так, сама проблема прогресистського, експансіоністського типу потерпає від труднощів уже альтерглобалістських проєктів, різних глобалізаційних моделей розвитку, діалогу культур, який розгортається на пострадянському соціальному просторі.

Література

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
2. Бахтин М. К философии поступка / М. Бахтин // Бахтин М. Работы 20-х годов / М. Бахтин. – К. : Next, 1984. – С. 9–68.
3. Бжезинський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / З. Бжезинський ; пер з англ. А. Іщенка. – К. : ВД «Киево-Могилянська академія», 2006. – 203 с.
4. Розова Т. Культуротворче осягнення людини у філософії Іммануїла Канта / Т. Розова, Л. Чорна // Гілея : зб. наук. праць / за ред. В. Вашкевича. – К. : ВІР УАН, 2013. – Вип. 72. – № 5. – С. 658–664.
5. Федотова В. Глобальний капіталізм: три великих трансформації / В. Федотова, В. Колпаков, Н. Федотова. – М. : Культурная революция, 2008. – 608 с.
6. Яхтенфукс М. Урядування та створення інститутів / М. Яхтенфукс // Європейська інтеграція : зб. наук. праць / М. Яхтенфукс, Б. Коллер-Кох ; пер. з нім. М. Яковлева. – К. : ВД «Киево-Могилянська академія», 2007. – С. 9–33.

Анотація

Розова Т. В., Гайтан В. В. Пострадянський соціальний простір у форматі діалогу з провідними акторами глобалізації: філософсько-політичний аспект. – Стаття.

У статті розглядаються процеси, що відбуваються на пострадянському соціальному просторі, кризь призму філософії політики, яка відіграє особливу роль, оцінює антропологічні, цивілізаційні, культурні ризики глобалізаційних процесів. Трансформація культурно-історичного потенціалу пострадянського соціального простору часто пов'язується лише з транзитом – переносом західних моделей розвитку, ідеологій, політичних механізмів регулювання, що не завжди є результативним. Виникають форми незахідної глобалізації. Хоча вестернізація відбувається, вона не свідчить про те, що радикально змінює ідентичність тих країн, які вступають у глобальні відносини. Виникають альтерглобалістські проєкти, коли глобалізація здійснюється не за західним сценарієм, а за азійським. Виникає ще одна ніша, яка в контексті мультикультуралізму свідчить про новітні можливості трансформації соціального простору.

Ключові слова: актори глобалізації, альтерглобалістські проєкти, глобалізація, пострадянський соціальний простір.

Аннотация

Розова Т. В., Гайтан В. В. Постсоветское социальное пространство в формате диалога с ведущими акторами глобализации: философско-политический аспект. – Статья.

В статье рассматриваются процессы, которые происходят на постсоветском социальном пространстве, сквозь призму философии политики, которая играет особую роль, оценивая антропологические, цивилизационные, культурные риски. Трансформацию культурно-исторического потенциала постсоветского социального пространства нередко связывают только с транзитом – переносом западных моделей развития, идеологии, политических механизмов регулирования, что не всегда является результативным. Возникают формы незападной глобализации. Хотя вестернизация и осуществляется, она не свидетельствует о радикальной смене идентичности тех стран, которые вступают в глобализационные отношения. Возникают альтерглобалистские проекты, где глобализация осуществляется не по западному сценарию, а по азиатскому. Появляется еще одна ниша, которая в контексте мультикультурализма свидетельствует о новых возможностях трансформации социального пространства.

Ключевые слова: акторы глобализации, альтерглобалистские проекты, глобализация, постсоветское социальное пространство.

Summary

Rozova T. V., Haitan V. V. Post-soviet social space in a format of dialogue with the leading actors of globalization: philosophical and political aspect. – Article.

The article provides processes which happen in former Soviet social space, through a prism of philosophy of policy which plays a special role, estimating anthropological, civilization, cultural risks. Transformation of cultural and historical potential of post-soviet social space is quite often connected only with transit – transfer of the western models of development, ideology, political mechanisms of regulation that is not always productive. There are forms of not western globalization. Though the westernisation is also carried out, but it doesn't demonstrate radical change of identity of those countries which enter the globalization relations. There is one more step which testifies to new opportunities of transformation of social space in the context of multiculturalism.

Key words: actors of globalization, alter globalization projects, globalization, post-soviet social space.